

Arkæologisk Forum

Nr.39
2018

	Redaktionens leder	1
	Stakkels Jim...	
Artikel		
	Andres Siegfried Dobat, Torben Trier Christiansen, Mogens Bo Henriksen, Peter Jensen, Stine Vestergaard Laursen, Mads Dengsø Jessen, Rikke Ruhe, Freddy Arntsen & Mads Kähler Holst	3
	DIME – Digitale Metaldetektorfund Den Danske Registreringsportal for Detektorfund	
Artikel		
	Frida Amalie Bruno Weitling*	13
	Berørt af det uberørte Refleksioner over et samtidsarkæologisk eksperiment	
Conference		
	Marc Adam Fenchel & Laura McAtackney	19
	Contemporary Archaeology Review of Contemporary & Historical Archaeology in Theory conference	
Artikel		
	Sarah Sander Laugesen*	24
	Arkæologiske Podcasts Hvordan kan arkæologien bruge de nye digitale formidlingsformer?	
Spejlinger		
	Redaktionen	31
	Arkæologisk Forum – Spejlinger	
	Jesper Hansen*	33
	Arkæologi og naturvidenskab – fremmede, bekendte, flirtende, ægtefæller, skilt....eller lidt af det hele	
	Jeanette Varberg*	38
	Står arkæologien i skyggen af naturvidenskaben?	
Anmeldelse		
	Ole Thirup Kastholm	41
	Trods skriveborde og eksperimenter – spørgsmålet om jernalderens udspændte både er stadig ubesvaret	

*Fagfællebedømt artikel

Berørt af det uberørte

Refleksioner over et samtidsarkæologisk eksperiment

Studieobjektet for samtidsarkæologien er den materielle kultur, der findes omkring os, hvilket placerer arkæologen subjektivt tilstedeværende midt i kildematerialet. Der er ingen faste metodiske rammer for undersøgelserne af den moderne materielle kultur. Dette afstedkom i forbindelse med registreringen af Holmegaard Glasværk et metodisk eksperiment, hvor jeg anvendte min egen tilstedeværelse aktivt som arkæologisk redskab. Det resulterede i et subjektivt funderet narrativ, der tog udgangspunkt i oplevelsen af materialet.

Arkæologer, der beskæftiger sig med samtidig materiale, er anderledes positioneret end dem, der studerer fortiden. I alle henseender er det umuligt at vriste sig fri af samfundets samtidshistoriske kontekst samt den enkelte forskers personlige bevæggrund, oplevelser og erfaringer. Men i samtidsarkæologien er studieobjekterne en indgroet del af vores egen materielle sfære. Vi vil i mange henseender have en konkret materiel og psykologisk fortrolighed med de samtidige genstande. Dette betyder selvsagt ikke, at vi ved alt om vores egen samtid og dens materielle kultur. Det er snarere en tilkendegivelse af, at vores subjektive erfaringer og umiddelbare intuitive fornemmelse for vor samtids virkemidler og udtryk, gør det muligt at afkode genstandes overordnede funktion samt de dermed forbundne menneskelige handlingsmønstre igennem materialet. Subjektivitet er derved en implicit komponent i samtidsarkæologien.

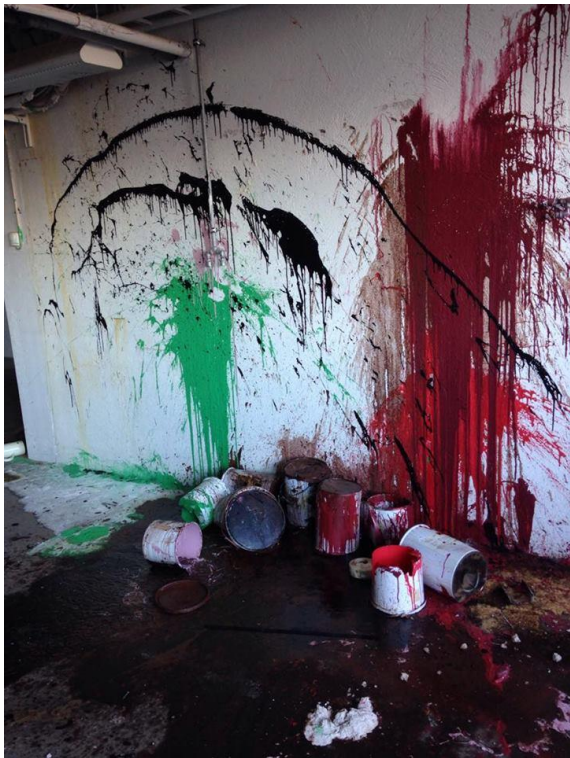
Der er tale om en videnskabelig gren med mange facetter, der siden William Rathjes arkæologiske studier af det moderne menneskes affald (Rathje 1977; Rathje & Murphy 1992), har undergået en fortløbende udvikling: fra de tidlige studier, der primært havde etnografisk og/eller pædagogisk værdi, til at være en disciplin "that deals explicitly with the present as an archaeology of us" (Buchli & Lucas 2001: 4). Fokus for de samtidsarkæologiske undersøgelser har således ændret sig fra primært at beskæftige sig med generelle problemstillinger, hvis formål var at styrke forskningen inden for arkæologiens kronologisk set traditionelle perioder, til at beskæftige sig med det moderne materiale for at opnå en viden om samtiden. Spændvidden for studierne er stor, og der findes ikke én fælles definitions- og referenceramme for samtidsarkæologien. Begrebet dækker over bredt varierende studier af den

moderne materielle kultur, og er således en omfattende struktur at gøre rede for. Rammerne sættes fra gang til gang for de enkelte studier, og det undersøgte materiales karakter er i høj grad medbestemmende for såvel metodeteori som metodik. Det bemærkes i indledningen til "The Oxford Handbook of the Archaeology of the Contemporary World", at den samtidige verden er for broget til at der kan udarbejdes en manual for det arkæologiske arbejde (Graves-Brown, Harrison & Piccini 2013: 2). Mange samtidsarkæologiske studier bliver grebet an ud fra de samme metodiske tilgange som studier af den fjernere fortid, om end der er blevet argumenteret for at sådanne studier af den moderne materielle kultur i højere grad bør betragtes som retrospektive end samtidige (Sørensen 2017: 23).

Grænserne for samtidsarkæologien er altså flydende, hvilket skaber et rum, der indbyder til at afprøve metoder, som ikke nødvendigvis ligger inden for de vante arkæologiske rammer. I mit speciale "Berørt af det uberørte" (Weitling 2018) eksperimenterede jeg med at anvende et subjektivt forankret metodesæt som jeg vil redegøre for i denne artikel.

Fragmentation og intakthed

Holmegaard Glasværk blev grundlagt i 1825 i landsbyen Fensmark ca. 10 km nordøst for Næstved. I løbet af 1800- og 1900-tallet udviklede Holmegaard sig til en succesrig virksomhed, der producerede både maskinblæste glas og mundblæst kunstglas, men omkring årtusindeskiftet fik glasværket finansielle problemer. Det resulterede i en periode med skiftende ejere og genåbninger under navnene "Holmegaard Entertainment" og "Holmegaard Park", indtil det blev erklæret konkurs i 2012. Siden lukningen har bygningen været hjemsted

Figur 1: Eksempel på fragmentering og transformation på Holmegaard Glasværk

Foto: Frida Amalie Bruno Weitling

for forskellige menneskelige og ofte illegale aktiviteter: vandalisme, raves, leg, opdagelsesrejser, kreativ udfoldelse. Dette transformerede Holmegaard fra et vel-etableret glasværk til et delvist fragmenteret materielt landskab, hvor ødelagte og malplacerede genstande,

simpel graffiti, henkastede cigaretskodder og ølflasker blandede sig med ovne og redskaber til glasarbejde, beklædningsgenstande og andre efterladte genstande.

I sommeren 2016 indledte museumsinspektør Anna S. Beck fra Museum Sydøstdanmark og lektor Tim Flohr Sørensen fra Københavns Universitet et samtids-arkæologisk forskningsprojekt i den nedlagte fabriksbygning (Beck & Sørensen 2017). Jeg deltog sammen med andre studerende i projektet, hvor vi havde frie hænder til at udforske og dokumentere det akkumulerede materiale på det endnu levende glasværk. Vores tilstedeværelse standsede ikke de menneskelige aktiviteter, der foregik i bygningen. I hele undersøgelsesperioden ændrede det arkæologiske kildemateriale sig – genstande forsvandt for at blive opdaget andre steder i bygningen, vandaliseret inventar blev fjernet og nyt kom til. Det fragmenterede i stigende grad glasværkets oprindelige indre i løbet af de omtrent halvandet år undersøgelserne stod på. I kontrast til fragmentationen fremstod nogle genstande og genstandskonstellationer uberørte. Den markante kontrast mellem det intakte og det fragmenterede skabte et spændingsfelt, der øjeblikkeligt fangede min opmærksomhed. Jeg blev forundret over, hvorfor nogle objekter og konstellationer, som for eksempel vasketøj på et tørrestativ, glas i en støbeform og et hængende høreværn havde forbigået den omkringgående fragmentation. Hvorfor var disse genstande, der havde været præsenteret til stede mellem de mennesker, der var skyld i transformationen af glasværket, blevet fravalgt?

Figur 2: Eksempel på fragmentering og transformation på Holmegaard Glasværk

Foto: Frida Amalie Bruno Weitling

Figur 3: Holmegaard Glasværk. Eksempel på det uberørte. Foto: Frida Amalie Bruno Weitling

Det var mit første møde med et samtidsarkæologisk materiale, og jeg havde ingen tidligere erfaringer at trække på i forsøget på at opnå en forståelse af de uberørte kontekster. Der var ingen metodisk håndbog at konsultere, hvorfor jeg i første omgang vendte mig mod velkendte arkæologiske principper og et konventionelt metodeteoretisk redskabssæt: Ved at tegne, fotografere, beskrive, kategorisere og senere analysere materialet ud fra stratigrafiske og topografiske principper dokumenterede jeg dele af det uberørte materiale. Der forelå skriftligt og mundtligt kildemateriale om Holmegaards historie, og resultatet af mine undersøgelser tilvejebragte ingen nye perspektiver, men var primært en materiel bekræftelse på den forhåndsviden jeg havde om stedet, jeg kom ikke en forståelse af det uberørte nærmere. Dette resulterede i en søgen ad alternative metodiske veje i håbet om at tilføre andre dimensioner og opnå den forløsning som de konventionelle metoder ikke umiddelbart formåede at give.

Det subjektive må ud fra mit perspektiv betragtes som et signifikant element i samtidsarkæologien. Jeg øjnede derfor en mulighed for at anvende subjektivitet som

centralt metodiske instrument i mine undersøgelser. Der er tale om en tilstræbt subjektivitet, hvilket adskiller sig fra det konventionelle arkæologiske feltarbejde, hvor der sigtes efter objektive registreringer. Det resulterede i et eksperiment, hvor min sansede oplevelse af det uberørte i den nærværende virkelighed og materialets emotionelle påvirkning af mig var undersøgelsens endelige mål, hvilket blev dokumenteret og formidlet med en radikalt subjektiv tone i et såkaldt "arkæologisk narrativ".

Et eksperiment med det subjektive

I Fiona Campbell og Jonna Ulins afhandling, "BorderLine Archaeology: a practice of contemporary archaeology – exploring aspects of creative narratives and performative cultural production" (Campbell & Ulin 2004), præsenteres det arkæologiske narrativ. Der er tale om en eksperimenterende metode, hvis formål, i modsætning til megen anden arkæologi, ikke er at fremlægge og beskrive objektive verificerbare begivenheder eller processer. Derimod tildeles den subjektive oplevelse af det arkæologiske materiale den centrale rolle, og mødet mellem menneske og materiale er

omdrejningspunktet. Udgangspunktet er således arkæologens nærværende tilstedeværelse i empirien. Oplevelsen formes af det menneskelige subjekt, genstandene og atmosfære; den flygtige og u håndgribelige stemning, der opfylder rummene og skaber emotionelle påvirkninger (Böhme 1998).

Eksperimentet tager udgangspunkt i fænomenologien, som er en filosofisk retning, der lægger afstand til den målbare og objektive verdensforståelse. Den fænomenologiske tilgang tager derimod afsæt i subjektet og subjektets oplevelse af fænomenerne. Ifølge fænomenologien er erkendelsen gennem den menneskelige krop direkte involveret i verden og forståelsen af den, hvorved erkendelsen ikke er en efterfølgende tolkning af den sansede verden. Virkeligheden dannes gennem måden, hvorpå verden kommer til syne, hvorfor en essentiel del af den metodiske tilgang i fænomenologien er at stoppe op for at overveje og opleve fænomener, og således anskueliggøre de specifikke kvaliteter og karakteristika som opleves (Willis 2001: 2). Fænomenologien blev indlemmet i arkæologien i forbindelse med det postprocessuelle paradigmeskifte, hvor oplevelser, indtryk, bevægelser i landskabet blev anvendt – teoretisk (fx Barrett 1994; Edmonds 2004; Thomas 1996) og i praksis (Tilley 1994) – til at rekonstruere det fortidige menneskes oplevelser og forståelse af landskaber og rum. Der er en metode-teoretisk forskel mellem fænomenologi anvendt på fortidigt og samtidigt materiale. Formålet med at tilgå et fortidigt materiale ud fra de fænomenologiske principper er at sætte sig ind i et fortidigt subjekt gennem egne oplevelser. Men i undersøgelsen på Holmegaard anvendte jeg ikke mig selv om fænomenologisk redskab i en søgen efter at forstå et sekundært subjekt.

Jeg afprøvede metoden i registreringen af et uberørt område på Holmegaard Glasværk navngivet "Bents rum". Målet med den eksperimentelle tilgang var at lade det subjektive være enetaler, hvorfor objektive fakta og observationer blev udeladt som et selvstændigt element i registreringen. De optrådte udelukkede subtilt i den subjektive fortælling, hvor de fysiske genstande og de sensoriske indtryk indgik på lige fod med fortællende tolkninger i et emotionelt sansende narrativ. Hensigten var at skabe et narrativ, der synliggjorde min sensoriske, intuitive og emotionelle oplevelse af materialet.

Bents rum

På tærsklen mellem kaos og stilstand får forundringen mig til at stoppe op. Netop her må andre være stoppet før mig. Hvorfor? Min nysgerrighed og sanser pirres. Jeg tager et skridt. Øjnene glider over bordet med den opslåede manual. Jeg kigger på væggen over bordet på et gråt panel med knapper og dioder. Blikket søger videre, ramt af nostalgi af en computer med diskette-drev. Den er slukket, ledningen trukket ud. Et højst usædvanligt syn; jeg er vant til den digitale verdens konstante og uslukkelige plads i vores liv. I en åben skuffe ligger en bunke papirer, og en tusch brugt til at skrive en hilsen. Et par fedtede briller i skuffen rammes af solens stråler. Jeg ser op, og opdager telefonen i vindueskarmen, velkendt men uvant. Jeg får lyst til at tage røret op til øret.

Jeg vender mig rundt. Tiden og den fugtige luft har krøllet papirerne på opslagstavlen. Et skab står på klem. Jeg ser mig omkring, og åbner lågen. Jeg kigger rundt og rækker hånden ind.... eller nej! En kalender, det er for

Figur 4: 'Bents rum'.
Foto: Frida Amalie Bruno Weitling

privat! Husker så det er en forladt arbejdsplads. 2006, 2005, 2004, – nogle mangler, hvorfor mon – 2001, 2000, 1999, 1998. Et navn: Bent. Hvem er du?

Jeg glemmer lugten af det hengemte, det fugtige, det kemiske for en stund. Jeg fornemmer dig, fraværende men alligevel til stede. Hvor er du? Jeg ser mig om på ny, kigger nærmere på papirerne på opslagstavlen: en takke-mail om produktionens gode indsats, en teknisk tegning, telefonnumre, en håndbog fra 1994 – historien om et arbejdsliv. Men, så måske et lille glimt af hvem du er udenfor Holmegaard. Der i hjørnet hænger en seddel om fiskeri. Jeg fornemmer dit nærvær. Jeg vender mig om, men du er der ikke. Stolen står klar ved bordet. Gardinet er trukket ned, så lyset ikke vil genere dit arbejde. Du kan bare komme og sætte dig, genoptage læsningen af manualen, arbejdet ved computeren... men nej...

Lugten af det hengemte sniger sig ind igen. Alt er jo slukket. Den rustne radiator og hvidt neddrystet puds vidner om forfald og tidens gang. Telefonen ved vinduet er dækket af støv – fik du ringet til Tina og Jan, eller måtte de vente forgæves? Tog du brillerne af og lagde dem i skuffen, klar til en ny arbejdsdag, der aldrig kom? Du rejste dig for sidste gang og gik hjem, men et aftryk blev tilbage. For jeg fornemmer dig. Hvem er du? Du er mig ukendt, men tilstede i dit fravær.

Refleksioner

For nogen vil det arkæologiske narrativ givetvis fremstå som uvidenskabeligt. Jeg havde selv visse indledningsvis betænkeligheder ved at give mig i kast med en metode, der adskiller sig så radikalt fra almindelig arkæologisk praksis. Jeg måtte flere gange undervejs overvinde følelsen af at være blottet, for når man placerer sig selv så centralt i undersøgelsen, er det ikke muligt at gemme sig bag den objektive dokumentation, som arkæologien normalt stræber efter. Processen mod at opnå et tilfredsstillende resultat var lang og krævende. Jeg skulle skabe et afbalanceret, skriftligt produkt, der på den ene side skulle videregive den umiddelbare oplevelse af genstandene, de rummelige og atmosfærebetonede forhold og de emotionelle påvirkninger, og på den anden side rent retorisk skulle kunne indlemme læserne.

Det arkæologiske narrativ tilstræber ikke at finde frem til en universel sandhed, for oplevelsen og de emotionelle

og sanselige påvirkninger er skabt af mine fysiske, psykiske og sociale karakteristika. Det arkæologiske narrativ giver et metodisk rum, hvori der er mulighed for at tilføje en reflekteret stemme til fortællingen om Holmegaard og synliggøre, hvordan man som menneske kan påvirkes af den materielle verden, der omgiver os.

Det arkæologiske narrativ, som den kursiverede tekst ovenfor blot er et eksempel på, er sammen med nogle billeder den eneste dokumentation, der findes af Bents rum. Jeg lod den subjektive sensoriske oplevelse være talerør, og narrativet er derfor formet af min intuitive og emotionelle oplevelse og involverede ikke alle de tilstedeværende genstande. Mit blik fangede især de genstande, der præsenterede sig i en kontekstuel situation, som jeg kendte fra min egen materielle sfære. På grund af det arkæologiske narrativs litterære formsprog blev flere genstande fra Bents rum ubevidst udeladt af dokumentationen. Mit fravalg af en tilstræbt objektiv registrering skabte en divergens mellem det fysiske tilstedeværende materiale og det arkæologisk dokumenterede. Efterfølgende er jeg blevet mødt af spørgsmålet: "Hvad kan det bruges til om 100 år, når der ikke er foretaget en systematisk registrering af alle genstandene?". Enhver, der har oplevet hvilke frustrationer, det kan medføre at arbejde med et ældre udgravet og upubliceret materiale med mangelfuld registrering, vil kunne forstå denne anke. Jeg vil dog opponere mod kritikken. I forbindelse med studierne på Holmegaard har jeg erfareret, hvordan der i en objektivt dokumenteret registrering kan være et tomrum. Ved at anvende et subjektivt metodesæt og dyrke den subjektive tilstedeværelse er det muligt at udfylde tomrummet og bibringe en ekstra dimension til materialet. Der er desuden intet, der udelukker, at man også kan foretage en konventionel registrering med velafprøvede arkæologiske metoder og således lade de to metodiske tilgange – den subjektive og den objektive – komplimentere hinanden. Jeg skal understrege at min ambition med denne artikel ikke er at fremture med den "rigtige" samtidsarkæologiske metode. Artiklen skal derimod anses som et fordomsfri forslag til øget nuancering i studiet af den moderne arkæologiske empiri, som i mine øjne ikke synes at give materialet fuld forløsning alene ved brug af konventionelle metoder.

Litteratur

Barrett, J. 1994

Fragments from Antiquity. An Archaeology of Social Life in Britain 2900-1200 BC.

Oxford: Blackwell

Beck, A. S. & T. F. Sørensen 2017

32 Eyes: Archaeology and the Subjective Gaze.

Journal of Contemporary Archaeology, 4.1: 131-152

Buchli, V. & G. Lucas. 2001

The absent present: Archaeologies of the contemporary past.

I: V. Buchli and G. Lucas (red.): *Archaeologies of the Contemporary Past.*

London: Routledge: 3-18

Böhme, G. 1998

Atmosphere as an aesthetic concept.

Daidalos, 68: 112-115.

Campbell, F. & Ulin, J. 2004

BorderLine Archaeology: a practice of contemporary archaeology – exploring aspects of creative narratives and performative cultural production.

Göteborg: Göteborg University, Department of ArchGaeology

Graves-Brown, P., Harrison, R. & Piccini, A. 2013

Introduction.

The Oxford Handbook of the Archaeology of the Contemporary World.

Oxford: Oxford University Press: 1-23

Rathje, W. L. 1977

In Praise of Archaeology: Le Projet du Garbage.

I: L. Ferguson (red.) *Historical Archaeology and the Importance of Material Things*: 36-42.

Charleston: Society for Historical Archaeology.

Rathje, W. & Murphy C. 1992

Rubbish! The archaeology of garbage.

New York: Harper Collins Publishers

Sørensen, T. F. 2017

I tidens fylde.

Arkæologisk Forum, 35: 23-30

Thomas, J. 1996

Time, Culture and Identity. An Interpretive

Archaeology. London, New York: Routledge.

Tilley, C. 1994

A Phenomenology of Landscape. Places, Paths and Monuments.

Explorations in Anthropology Series. Oxford: Berg.

Weitling, F.A.B. 2018

Berørt af det uberørte. Et eksperiment med brugen af subjektive metoder inden for samtidsarkæologisk forskning.

Upubliceret speciale ved arkæologi på Københavns Universitet.

Willis, P. 2001

The "Things Themselves" in Phenomenology.

The Indo-Pacific Journal of Phenomenology 1(1): 1-12.

Arkæologisk Forum er et fagligt tidsskrift der søger at sætte det arkæologiske fag ind i en større sammenhæng – både videnskabeligt og samfundsmæssigt. Her kan både arkæologisk faglige og fagpolitiske emner behandles og debatteres.

Skriv til Arkæologisk Forum:

Arkæologisk Forum modtager gerne bidrag. Kontakt redaktionen, og få råd og vink om indhold, læsere, formaliteter, deadlines m.v.

Fagfællebedømmelse:

Generelt bliver tekster i Arkæologisk Forum fagfællebedømt. Fagfællebedømte artikler er markeret med en stjerne (*) ved forfatternavnet.

Kontakt:

redaktion@archaeology.dk
www.archaeology.dk

© Forfatterne og Arkæologisk Forum.

Artikler, indlæg og billeder må ikke mangfoldiggøres i nogen form uden skriftlig tilladelse fra redaktionen.

Redaktion:

Mette Palm (ansv. redaktør)
Jette Rostock
Anna Beck
Ole Thirup Kastholm
Signe Lützu Pedersen
Susanne Klausholm Dolleris

Udgiver:

Foreningen af Fagarkæologer – FaF

Forsidebillede:

"Er straks tilbage" – Holmegaards Glasværk.
© Anna S. Beck, Museum Sydøstdanmark.

Tryk og oplag:

Museum Vestsjælland trykker 250 stk.

Arkæologisk Forum udkommer:

maj og november

Abonnement og løssalg private:

175,- kr. årligt (2 numre)
87,50 kr. pr. nummer

ISSN 1399-5545

Foreningen af
Fagarkæologer
faf@archaeology.dk
www.archaeology.dk

Nr. 39
2018
Arkæologisk Forum